

УДК [351.74:331.101](091)(477)

В. В. Гончарук

ІСТОРИЧНА ҐЕНЕЗА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ОРГАНАХ ВНУТРІШНІХ СПРАВ: ТРУДОПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Наголошено, що формування органів внутрішніх справ України у після-жовтневий період відбувалося у надзвичайно складних умовах. Детально охарактеризовано і проаналізовано затверджений наприкінці 1923 року Дисциплінарний статут робітничо-селянської червоної міліції. Визначено, що на основі встановлених державою суворих правил службового етикету та атрибутики, які поширювалися не тільки на службову діяльність працівників, а і на їхню поведінку поза службою, вимоги до працівників міліції в той час були значно суворіші, ніж вимоги до трудової дисципліни, що висувалися до працівників повідомчих організацій.

Ключові слова: органи внутрішніх справ, відповідальність, робітничо-селянська міліція, кадрове забезпечення, трудовправовий аспект.

Постановка проблеми. На сьогодні у світі кардинального реформування органів внутрішніх справ України з метою приведення їх до європейських стандартів та акцентування діяльності на сервісній функції, дослідження історії становлення та розвитку органів внутрішніх справ на різних етапах їх діяльності перебуває серед постійних завдань вітчизняної правової науки. Актуальність таких досліджень суттєво зростає на етапі розвитку України як правової держави та її євроінтеграційних процесів, адже при сьогоднішній реорганізації системи органів внутрішніх справ з метою раціонального вирішення практичних завдань, у тому числі тих, що безпосередньо стосуються службово-трудових прав та обов'язків працівників органів внутрішніх справ, насамперед, доцільно проаналізувати історико-правовий аспект проблеми, що, на нашу думку, може надати можливість не допустити певних помилок при проведенні реформування та вдосконаленні організаційно-штатної структури органів внутрішніх справ у сучасних умовах.

Стан дослідження. Проблематика історичної ґенези відповідальності в органах внутрішніх справ з позиції трудового права досліджена ще недостатньо, не дивлячись на те, що історики права зробили значний внесок у вивчення історії органів внутрішніх справ. Це такі вчені, як І. Г. Білас, О. М. Бандурка, С. І. Власенко, М. М. Войцехівський, О. А. Гавриленко, О. М. Головка, П. П. Михайленко, Р. С. Мулкаєв, А. Є. Шевченко, О. Н. Ярмиш. У галузі трудового права питаннями відповідальності в органах внутрішніх справ займалися В. С. Венедіктов, М. І. Іншин, О. М. Обушенко, К. В. Коваленко, О. В. Кузніченко та ін. Однак праці названих учених висвітлюють лише окремі аспекти створення та розвитку органів внутрішніх справ України, що надає можливість говорити про актуальність обраної проблематики дослідження.

Метою цієї наукової статті є уточнення трудовправового аспекту історичної генези відповідальності в органах внутрішніх справ.

Виклад основного матеріалу. Нагадаємо, що припинення існування поліції в Російській імперії пов'язано з революційними подіями у лютому 1917 року. Ради робітників та селян, які виникли в цей час, як першочергові здійснювали заходи щодо скасування царської поліції. У березні 1917 р. Тимчасовий уряд був змушений видати постанови про ліквідацію корпусу жандармів та департаменту поліції, внаслідок чого була проголошена заміна поліції «народною міліцією». Остаточний злам міліції Тимчасового уряду як невід'ємної частини колишнього державного апарату відбувся під час пролетарської революції. З приходом до влади більшовиків розпочався новий етап в історії органів внутрішніх справ.

Створення міліції в Україні у післяжовтневий період відбувалося у надзвичайно складних умовах. У грудні 1917 р. на Першому Всеукраїнському з'їзді Рад була проголошена Радянська влада і створена Українська Радянська республіка, було сформовано перший Радянський уряд – Народний Секретаріат. До його складу увійшло Секретарство судових справ, на яке покладалася організація та керівництво міліцією, охорона громадської безпеки. Однак ні Народний Секретаріат, ні Секретарство судових справ у той час не були спроможні повністю виконувати покладені на них функції, організацією міліції займалися різні установи під керівництвом місцевих Рад та революційних комітетів. Не було законодавчих актів, які б визначали єдині початки організації та діяльності міліції, і централізованого керівництва. Радянський уряд України не міг тоді забезпечити створену робітничо-селянську міліцію заробітною платою, обмундируванням, зброєю. Ситуацію ускладнювала напружена військова та політична ситуація, яка склалася в країні.

Лише на початку 1919 р. у складі Ради Народних Комісарів України був створений Народний Комісаріат внутрішніх справ. Декретом РНК УРСР «Про організацію міліції» від 9 лютого 1919 р. в Україні з метою охорони революційного порядку та особистої безпеки громадян, а також для боротьби з кримінальними злочинними елементами була створена робітничо-селянська міліція, організація якої була доручена Народному Комісаріату внутрішніх справ України. Отже, домінуючою стала орієнтація на побудову міліції як державного органу з постійним штатом спеціально підібраних осіб для виконання обов'язків з охорони громадського порядку та безпеки, боротьби зі злочинністю, які отримують за це від держави грошове утримання. У зв'язку з цим постала ціла низка питань, пов'язаних із комплектуванням кадрами заново створених органів, регулюванням порядку призначення, розстановки, переміщення різних категорій працівників, їх навчанням тощо.

12 грудня 1923 р. Народними комісарами внутрішніх справ, юстиції, праці й командуючим військами України та Криму був

затверджений Дисциплінарний статут робітничо-селянської червоної міліції. У ньому закріплювалися права й обов'язки начальників міліції та їх підлеглих, визначалися види заохочення і покарання для працівників міліції [1, с. 35]. У Дисциплінарному статуті міліції зміст поняття «дисципліна в міліції» не був визначений, хоча з аналізу тексту опосередковано випливає, що під ним розумілося суворе та неухильне виконання обов'язків по службі. Вважаємо подібний підхід наслідком того, що НКВС УСРР у зміст дисципліни вкладав такий спектр адміністративно-правових відносин при проходженні державної служби в міліції, який за своїм обсягом був значно ширший дисциплінарних відносин.

Найбільш важливе та істотне значення нового Дисциплінарного статуту полягало в тому, що він уперше нормативно закріпив сутність «революційної міліцейської дисципліни», під якою розумілося «точне дотримання встановлених у Робітничо-Селянській міліції законами і статутами правил служби та обов'язків поведінки службовців на засадах: а) поваги всіх законів УСРР; б) безмежної відданості соціалістичній Батьківщині, радянському ладу і даній урочистій клятві; в) свідомої необхідності підпорядкування своєї волі приписам законів і наказів начальників; г) взаємної поваги, згуртованості і товариства всіх службовців; д) виховання якостей та здібностей, необхідних для бездоганного і самостійного виконання свого обов'язку».

Дисциплінарний статут посилював каральну спрямованість дисциплінарних стягнень. Максимальна тривалість дисциплінарного арешту зросла в три рази і досягла 30 діб. З'явилися нові види дисциплінарних стягнень: незвільнення з казарми у позаслужбовий час до двох тижнів (для тих, хто повинен перебувати в казармах), позбавлення права на підвищення по службі, на отримання нагород та відзнак по службі на строк від 4 до 8 місяців. Значно повніше розглядалися і регламентувалися питання накладення дисциплінарних стягнень і порядок приведення їх у виконання.

Були введені нові глави, у тому числі про заохочення особового складу. Норма про заходи заохочення була відсильною на прийняту в 1922 р. Інструкцію про нагородження цінними та грошовими подарунками працівників міліції. Відповідно до норм цього правового акту заохочення оголошувалося за «чесне і свідоме ставлення до обов'язків, сумлінне виконання покладених доручень». Надалі ці заходи були уточнені й розкриті у Правилах проходження служби в міліції.

Заохочення поділялися на два види: моральні й матеріальні. До моральних належали: подяка від імені служби (словесна і письмова), видача посвідчення про знання служби і гарну поведінку, нагородження орденом Трудового Червоного Прапора. Матеріальні види заохочення включали в себе нагородження цінним подарунком та грошовою премією, а також додання позачергової (двотижневої) відпустки до чергової двотижневої відпустки строювого складу міліції та місячної для активних працівників карного розшуку. Право

на надання позачергової відпустки мали керівники не нижче начальника повітового управління міліції. При цьому правомочність нагородження грошовими преміями та цінним подарунком, якими, як правило, нагороджували за «особливі відзнаки та заслуги при несенні служби», надавалася керівникам вищої управлінської ланки: Наркомом внутрішніх справ, начальнику Центрального адміністративного управління, начальникам губернських адміністративних відділів.

Звертає на себе увагу та обставина, що матеріальні заохочення були винятковою мірою, оскільки призначалися лише за дії, пов'язані з ризиком для життя, при прояві хоробрості й мужності, за піймання особливо небезпечних злочинців, розкриття чи попередження злочинів, що мали особливу суспільну небезпеку, порятунок гинучих громадян, запобігання суспільним лихам.

Великим недоліком Дисциплінарного статуту міліції була відсутність у ньому норм, які б містили принципи і порядок заохочення особового складу, оскільки дисциплінарна практика будь-якого керівника регламентувалася двома різними правовими документами: заохочення здійснювалося на підставі Правил проходження служби в міліції, а покарання відповідно до норм Дисциплінарного статуту міліції.

До глави про порядок розбору скарги підлеглого на дисциплінарне стягнення була включена норма про те, що скарги не можна подавати «під час виконання службових обов'язків». Останнє, на нашу думку, практично позбавляло підлеглого права на її подання, оскільки особовий склад у цей період щодня працював по 10–12 годин без вихідних. Ця норма була анульована Дисциплінарним статутом міліції 1926 р.

Розширювалися система заходів морального впливу на порушників дисципліни (словесне попередження, зауваження в наказі, словесна догана) і коло осіб, яким надавалися правомочності щодо накладення дисциплінарних стягнень на підлеглих. Ці права отримали помічники начальників органів – від помічника начальника міліції республіки до помічника начальника району, комісарів, начальників відділень міліції, старших міліціонерів. Крім того, була проведена диференціація дисциплінарних прав керівного складу різних посадових рівнів.

Таким чином, Дисциплінарний статут став важливим правовим документом, який врегулював багато питань дисциплінарних відносин в органах міліції. У ньому також були усунені норми, властиві військовим дисциплінарним статутам, визначений зміст поняття «міліцейська дисципліна».

Хоча скорочення штатів органів міліції здійснювалося за рахунок тих осіб, які в своїй службовій діяльності зловживали службовим становищем і постійно порушували службу дисципліну, однак у дисциплінарних відносинах у міліції в цей період сформувалися певні негативні тенденції.

Перша тенденція – низький рівень службової дисципліни і законності в лавах міліції та відсутність позитивних зрушень у вирішенні цього питання протягом багатьох років. Серед дисциплінарних порушень найбільшого поширення набули грубість, нетактовна поведінка стосовно громадян і пияцтво. Практично кожне четверте дисциплінарне порушення було пов'язане із вживанням спиртних напоїв на службі. Нормативне закріплення притягнення працівників міліції та карного розшуку до відповідальності за перебування в громадському місці у стані сп'яніння при виконанні службових обов'язків встановлювалося Дисциплінарним статутом. Причому, провина кваліфікувалася і як кримінальне, і як дисциплінарне порушення. Перебування в нетверезому стані при виконанні службових обов'язків передбачало відповідальність за ст. 109 Кримінального кодексу України, в інших випадках наставала дисциплінарна відповідальність. При цьому заходи дисциплінарного впливу не були для керівника альтернативними, вони імперативно встановлювалися Дисциплінарним статутом: дисциплінарний арешт на 30 днів або переміщення на нижчу посаду.

Друга тенденція – адміністрування дисциплінарної практики керівників міліції, прийняття невідповідних обставинам справи та змісту проступку дисциплінарних заходів впливу до порушників. Найчастіше це відбувалося не тільки через правову безграмотність і малу досвідченість у керуванні підлеглими певної частини командного (начальницького) складу міліції, а також і через підміну понять, коли чимало керівників розглядали дисциплінарне стягнення не як міру виховного характеру, а як кару відносно провинного підлеглого. Багато хто був щиро переконаний, що подібна адміністративно-каральна практика – найбільш ефективний виховний засіб.

Дослідження показали, що в усіх обласних і губернських управліннях міліції кількість накладених протягом року дисциплінарних стягнень перевищувала чисельність особового складу. Іншими словами, практично кожен працівник протягом календарного року карався в дисциплінарному порядку, а в деяких регіонах і по кілька разів.

Посилювало проблему і превалювання в дисциплінарній практиці керівників міліції заходів примусу над заходами заохочення. Вважалося, що певний вплив на подібну дисциплінарну практику здійснював не лише низький загальноосвітній і культурний рівень керівного складу, а й негативна адміністративна практика місцевих виконавчих органів Рад, де широкого поширення набули арешти громадян в адміністративному порядку. Останнє стало наслідком того, що в умовах громадянської війни в країні сформувався значний прошарок радянських працівників, для яких управляти означало «розпоряджатися цілком самостійно, не підкоряючись регламенту і статтям закону». При цьому відзначимо, що безсистемна дисциплінарна практика керівного складу щодо звільнення працівників з органів

міліції в дисциплінарному порядку без достатніх підстав, урахування скоєного та особи порушника мала дуже негативні виховні наслідки.

Найчастіше працівники міліції звільнялися зі служби з формулюванням «без права вступу до лав міліції», що було перевищенням посадових повноважень перших керівників органів міліції, оскільки подібні дії обмежували громадянські права працівників міліції. До того ж таке рішення міг прийняти лише народний суд. Надалі звільнення осіб, поведінка яких дискредитувала радянську владу або міліцію, з подібним формулюванням здійснювалося тільки через суд.

Оскільки у зміст службової дисципліни працівників міліції включалися норми, що регулювали трудову дисципліну, то одними із складних проблем були профілактика і недопущення вчинення державними службовцями особливого виду державної служби (працівниками міліції) прогулів. До того ж їх рівень серед особового складу міліції був у декілька разів вищий, ніж серед робітників промислових підприємств. У цих умовах як вихід із становища НКВС УСРР зробив спробу нормативно закріпити систему відрахувань з грошового утримання працівників міліції за дні прогулу. Однак у нормативних документах підкреслювалося, що при арешті в дисциплінарному порядку відрахування з грошового утримання не повинні проводитися, оскільки арешт є дисциплінарною мірою покарання, тоді як при прогулі поряд з утриманням із зарплати за ці дні можливе застосування і заходів дисциплінарної відповідальності, в тому числі й арешту в дисциплінарному порядку.

Відзначимо, що на систему дисциплінарних відносин у міліції негативно впливали як постійне втручання місцевих партійних комітетів у правовідносини, що склалися між керівником-безпартійним і його підлеглим-комуністом, так і перевищення політскладом міліції своїх дисциплінарних прав.

Отже, службова дисципліна працівників міліції залишалася на низькому рівні, у зв'язку з чим майже весь командний (начальницький) склад був захоплений накладенням дисциплінарних стягнень, у першу чергу у вигляді дисциплінарних арештів і звільнень зі служби. Водночас на стан службової дисципліни негативний вплив чинив високий рівень злочинності в лавах міліції.

Наприкінці 1931 р. зазначені принципи відносин між міліцією і Державним політичним управлінням були легалізовані шляхом створення у складі ОДПУ СРСР Головної інспекції з міліції та карного розшуку. Таким чином була забезпечена остаточна чітка централізація керівництва міліції, ослаблення його зв'язків з органами влади. 25 травня 1931 р. РНК СРСР затвердила перше загальносоюзне Положення про робітничо-селянську міліцію, що діяло до 1962 р.

Дисциплінарний статут міліції 1948 року, який був затверджений наказом міністра внутрішніх справ СРСР від 7 липня 1948 року, складався із загальних положень, де визначалися порядок і правила, а також окреслювалося коло осіб, на яких поширювалася дія статуту

(ст. 1–16), містив положення про покарання за порушення дисципліни в органах міліції (ст. 17–21), закріплював дисциплінарні стягнення, які накладалися на рядовий та молодший начальницький склад міліції (ст. 22–23). До дисциплінарних відносились такі стягнення: а) для рядового складу – догана, незвільнення з казарми або з розташування частини до 1 місяця, призначення поза чергою в наряд на службу (за винятком постової та караульної служби) або на роботу до 5 нарядів, арешт до 20 діб, позбавлення звання ефрейтора, звільнення зі служби до закінчення строку підписки; б) для осіб молодшого начальницького складу – догана, призначення поза чергою в наряд на службу, арешт до 20 діб, пониження на посаді, пониження в званні до рядового включно, звільнення зі служби до закінчення строку підписки [2, с. 113].

Дисциплінарним статутом закріплювались права начальників щодо накладення дисциплінарних стягнень на підлеглий їм рядовий і молодший начальницький склад міліції (ст. 24–33). Ним же окреслювався виключний перелік стягнень, які могли бути накладені на особовий склад начальниками, які займають посади від командира відділення до начальника Головного управління міліції МВС СРСР. Для середнього, старшого і вищого начальницького складу міліції (ст. 34–38) було передбачено такі дисциплінарні стягнення: а) зауваження і догани, оголошені усно, в поданні, на зборах середнього і старшого начальницького складу або в наказі; б) домашній арешт з виконанням службових обов'язків до 20 діб; в) попередження про неповну службу відповідність; г) призначення з пониженням на посаду; ґ) пониження в званні; д) звільнення зі служби. Для осіб вищого начальницького складу міліції: а) зауваження і догани, оголошені усно, в поданні або наказі; б) попередження про неповну службу відповідність; в) призначення з пониженням на посаду.

Шостий розділ дисциплінарного статуту надавав права начальникам накладати дисциплінарні стягнення на підлеглий їм середній, старший і вищий начальницький склад міліції (ст. 39–46). В цьому розділі був виключний перелік стягнень, які могли бути накладені начальниками від командира дивізіону до міністра внутрішніх справ СРСР на підлеглий їм особовий склад.

Статутом визначалися особливі випадки накладення дисциплінарних стягнень, цьому був присвячений сьомий розділ (ст. 47–51). Він регламентував права начальників накладати дисциплінарне стягнення на підлеглих і не підлеглих їм працівників міліції в таких випадках: а) коли проступок стосувався порушення громадського порядку; б) коли проступок виникав під час перебування у відпустці, відрядженні, на лікуванні в лікувальному закладі; в) коли проступок був скоєний під час слідування залізничним, водним та іншими шляхами сполучення.

Восьмий та дев'ятий розділи регулювали порядок накладення дисциплінарних стягнень (ст. 52–59) і порядок їх здійснення та виконання (ст. 60–63).

У десятому розділі (ст. 64) містився перелік заохочень, які застосовувалися до осіб рядового і молодшого начальницького складу. Заохочення були такі: а) оголошення подяки перед строем або в наказі; б) зняття раніше накладеного дисциплінарного стягнення; в) нагорода похвальними листами по закінченні курсу навчання в школах (курсах) міліції і занесення на дошку пошани; г) нагородження цінними подарунками або грошима; ґ) дострокове підвищення в званні.

Розділи чотирнадцятий та п'ятнадцятий містили загальні положення обліку дисциплінарних стягнень і заохочень та визначали право працівника міліції на оскарження дій безпосереднього начальника (ст. 77–101).

Розділ шістнадцятий був про суд честі начальницького складу міліції (ст. 102–128). Тут розкривалися завдання та принципи формування суду, а також його склад, процесуальний аспект розгляду справи та винесення вироку. Суд честі міг винести такі вирoki: а) зняти звинувачення; б) зробити зауваження; в) оголосити догану; г) оголосити сувору догану; ґ) порушити клопотання про пониження в посаді або званні; д) порушити клопотання про переведення в інший підрозділ; е) порушити клопотання про звільнення з органів [2, с. 114].

Доповненням до Дисциплінарного статуту був додаток, загальна частина якого регламентувала процедуру арешту працівників міліції, порядок прийому на гауптвахту та їх утримання.

Основні положення, які регламентували дисциплінарні відносини в міліції, знайшли широке відображення в нормативних актах 60-х – першої половини 80-х років. Положення про радянську міліцію, затверджене постановою Ради Міністрів СРСР від 17 серпня 1962 р. за № 901, чітко визначило структуру особового складу міліції, яка складалася з рядового, молодшого, середнього, старшого і вищого начальницького складу. Для особового складу встановлювалася дисципліна, подібна до військової, яка визначалася дисциплінарним статутом органів охорони громадського порядку [3, с. 7].

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 30 березня 1971 р. було затверджено Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ, який сприяв подальшому врегулюванню відносин у системі, забезпеченню чіткої роботи особового складу. У травні 1984 р. Президія Верховної Ради СРСР затвердила новий Дисциплінарний статут ОВС. Його основні положення були спрямовані на зміцнення дисципліни особового складу, організованості і порядку. Відповідно до п. 7 розділу 1 Дисциплінарного статуту підлеглість між особами рядового і начальницького складу визначалася спеціальними званнями. Так, старші за званням у всіх випадках були зобов'язані вимагати від молодших дотримання ними дисципліни, форми одягу і правил віддання честі. Але, як і в попередніх нормативних актах, дисципліна мала досягатися не матеріальним заохоченням та іншими заходами соціально-економічного і правового характеру, а «вихованням в особового складу комуністичного

світогляду, високих морально-політичних і ділових якостей, свідомого ставлення до виконання службового обов'язку» [4].

Указом Президії Верховної Ради УРСР 2 листопада 1962 р. було затверджено текст присяги особового складу радянської міліції. Складання присяги працівниками органів міліції зобов'язувало їх бути чесними, мужніми, дисциплінованими, чітко виконувати радянські закони і порядок несення служби [5]. Відповідний текст присяги рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ СРСР був затверджений указом Президії Верховної Ради СРСР 23 жовтня 1973 р.

Указами Президії Верховної Ради СРСР «Про спеціальні звання рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ» від 23 жовтня 1973 р. і «Про знаки розрізнення начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ» від 8 червня 1982 р. була встановлена єдина система звань і знаків розрізнення рядового і начальницького складу ОВС.

Рівень дисципліни після введення Дисциплінарного статуту органів внутрішніх справ 1971 р. характеризувався суттєвим зниженням числа дисциплінарних порушень, проступків і злочинів, зміною їх характеру і структури. У той же час серед працівників органів та підрозділів внутрішніх справ Волинської, Донецької, Київської, Кіровоградської, Кримської, Ворошиловградської, Одеської, Тернопільської, Харківської областей досить поширеними були випадки зловживання спиртними напоями, порушення соціалістичної законності, втрати зброї, безвідповідального, халатного несення служби тощо.

Отже, на основі аналізу нормативно-правових актів та наукових досліджень 60–80 років ХХ ст. можемо зробити **висновок**, що службово-трудова дисципліна працівників органів внутрішніх справ мала низку особливостей. Вона ґрунтувалася на суворій єдиноначальності та відрізнялася характером влади і підпорядкування; вимагала безумовного дотримання порядку і правил, установлених законами та іншими нормативними актами; передбачала застосування спеціальних заходів дисциплінарного впливу на працівників, які допускали відхилення від її вимог; надавала начальникам органів, установ і підрозділів великий обсяг дисциплінарної влади; будувалася на основі встановлених державою суворих правил службового етикету й атрибутики; поширювалася не лише на службову діяльність працівників, а й на їхню поведінку поза службою. Вимоги до дисципліни працівників міліції були значно суворіші, ніж вимоги до трудової дисципліни працівників позавідомчих організацій. Враховуючи викладене, вважаємо, що багато питань, пов'язаних із поняттям і сутністю трудово-правового аспекту відповідальності в органах внутрішніх справ залишаються дискусійними та потребують подальшого дослідження.

Список використаних джерел: 1. Алтуєв В. М. Доля міліції України в охороні народного господарства (1921–22 рр.) / В. М. Алтуєв // Право України. – 1993. – № 3. – С. 35–36. 2. Шурупова Е. А. Дисциплінарное производство в

органах внутренних дел России: историко-правовой аспект / Е. А. Шурупова // *Вестник Южно-Уральского гос. ун-та.* – № 4. – Т. 13. – 2013. – С. 112–114. – Серия: Право. **3.** Положение о советской милиции : утв. постановлением Совета Министров СССР от 17 авг. 1962 г. № 901 // *В помощь работнику милиции* : сб. норматив. актов. – Изд. 2-е доп. – Киев : Политиздат Украины, 1966. – С. 3–13. **4.** Дисциплинарный Устав органов внутренних дел : утв. указом Президиума Верховного Совета СССР от 3 мая 1984 г. // *Свод законов СССР.* – М. : Политиздат, 1985. – Т. 10. – С. 296–303. **5.** Об утверждении текста присяги личного состава советской милиции и Положения о порядке принятия присяги : указ Президиума Верховного Совета УССР от 2 нояб. 1962 г. // *В помощь работнику милиции* : сб. норматив. актов. – Изд. 2-е доп. – Киев : Политиздат Украины, 1966. – С. 16–19.

Надійшла до редколегії 21.10.2015

Гончарук В. В. Исторический генезис ответственности в органах внутренних дел: трудовправовой аспект

Отмечено, что формирование органов внутренних дел Украины в послеоктябрьский период происходило в чрезвычайно сложных условиях. Подробно охарактеризован и проанализирован утверждённый в конце 1923 года Дисциплинарный устав рабоче-крестьянской красной милиции. Определено, что на основе установленных государством строгих правил служебного этикета и атрибутики, которые распространялись не только на служебную деятельность работников, но и на их поведение вне службы, требования к работникам милиции в то время были значительно строже, чем требования к трудовой дисциплине, которые предъявлялись к работникам вневедомственных организаций.

Ключевые слова: органы внутренних дел, ответственность, рабоче-крестьянская милиция, кадровое обеспечение, трудовправовой аспект.

Goncharuk V. V. The historical genesis of the liability within internal affairs agencies: labor and legal aspect

It is emphasized that the formation of Internal Affairs Agencies of Ukraine in the post-October period was in extremely difficult conditions. The duties for organization and formation of the agencies were laid on various institutions under the leadership of local councils and revolutionary committees that had no elaborated legislation, which would regulate the common principles of organization and activities. In the beginning of 1919 the People's Commissariat of Internal Affairs was created as a part of the Council of People's Commissars of Ukraine, which began to develop the regulatory basis of internal affairs agencies' activities.

The Disciplinary Regulations of the workers'-peasants' red militia approved at the end of 1923 was characterized and analyzed in details. The Regulations conferred the rights and responsibilities of militia chiefs and their subordinates, defined the types of rewards and punishments for officers.

Analysis of the formation and transformation of the regulatory basis of labor and legal liability of the officers of Internal Affairs Agencies of Ukraine confirms that, despite the changes of historical and political conditions of the internal affairs agencies' activities, the service and labor discipline of the officers has been always based

on a strict unity of command and has differed by the nature of power and subordination, has demanded unconditional compliance with the rules and regulations set by the laws and other regulations, has stipulated the use of special disciplinary measures of impact on the officers, who allowed deviation from its requirements, providing the chiefs of the agencies, institutions and units the wide range of disciplinary power. It is emphasized that through the established by the state strict rules of service etiquette and paraphernalia that have been spread not only on the service activities of the officers, but also on their behavior out of service, its requirements for militia officers at the time were much more stringent than the requirements for labor discipline put forward for the employees of non-departmental organizations.

Keywords: internal affairs agencies, liability, workers'-peasants' militia, staffing, labor and legal aspect.

